

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΟΣ

Τού κ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

«Τώρα ετών κάποι, άγωνα, θυσίες δέν εινε δυνατόν νά μόν ανά χαμένα και άργά ή γρήγορα νά λάβη σάρκα και όσα τώ άνερα πού παραναίνοντε διάκληρα χρόνια μ' έθαυμάσιε άνελλιπίσι και ό διακαής πόθος πού έκράτησε έσθετον μέσα στην ψυχή μου».

Δ. Λαυράγκας
(Από τ' Απομνημονεύτά του)

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

“Αν ό άείμνηστος Διονύσιος Λαυράγκας ζούσε σήμερα, θά δοκίμαζε άπόλυτη Ικανοποίηση και θά διέγραφε άσφαλώς τά παραπάνω λόγια πού ειναι και τά τελευταία στό βιβλίο των Απομνημονευμάτων του. Θά έβλεπε ότι «τό όνειρό του και ό διακαής πόθος του» έχουν πραγματοποιηθή και μάλιστα κατά τρόπο πού κι ό ίδιος δέν θά φανταζόταν.

Θά έβλεπε ότι υπάρχει και λειτουργεί δημιουργικά και άποτελεσματικά, ένας ήμικρατικός μελοδραματικός Όργανισμός επί έννεά τώρα χρόνια, με πλούσια καλλιτεχνικά έφόδια και με σχετικά οικονομικά μέσα. Θά διαπίστωνε άκόμη, ότι ό Όργανισμός αυτός έχει έπιβληθεί στην κοινή συνείδηση και ότι άντέχει στη σύγκριση, όχι πλέον με τους αναλόγους οργανισμούς της Βαλκανικής, άλλα άκόμα και της Εύρώπης.

Γιατί, πραγματικά, έφθάσαμε σέ κάποιο μουσικό επίπεδο, πού δέν μπορεί νά μή τό έκτιμήσει, ούτε ό πλέον άπεισιόδοξος. Τά τρία Όβεία πού λειτουργούν τόσοσ θετικά και παραγωγικά, ό άρτιος σχεδόν Όργανισμός της Συμφωνικής Όρχήστρας και ή Έθνική Λυρική Σκηνή, με τις καθ' όλη τη διάρκεια τού έτους συναυλίες και παραστάσεις τους, κρατούν τη μουσική σ' ένα επίπεδο πού για τόν τόπο μας, δέν εινε καθόλου εύκαταφρόνητο.

Πώς όμως φθάσαμε στην ώραία κι ευχάριστη αυτή μουσική άνθηση; Τίποτα, ως γνωστόν, δέ μπορεί νά δημιουργηθή μόνο του και αυτόματως. Και στην περίπτωση τού μελοδράματος, δέν θά ήταν δυνατόν νά υπάρχει ή σημερινή Έθνική Λυρική Σκηνή, άν δέν είχε προϋπάρξει κάτι άλλο ανάλογο. Και αυτό ήταν τό ηρωικό και θρυλικό Έλληνικό Μελοδράμα; πού, με την άγανάκη πάντα, με την έχοχτην ένδειξη, με τό πάσμα τού έξαφανισμού του διαρκώς μπροστά του, με τούς ηρωϊσμούς, την άπερίγραπτη τόλμη και την αυτοθυσία των μελών του, κατώρρωσε, έν τούτοις, νά διατηρήσει σθεσστή τη μελοδραματική φλόγα επί 52 χρόνια, ως την ημέρα πού συνεστήθη ή Έθνική Λυρική Σκηνή.

Και δέν εινε μόνον αυτό. Εινε τό σημαντικό έπίσης γεγονός, ότι καθήτισε καλλιτέχνες μεγάλης περιωπής,

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

ότι έμόρφωσε μουσικάς τό κοινό μας, ότι έπαιξε τά έκλεκτότερα μελοδράματα, ξένων και δικών μας συνθετών, και πέτυχε νά δημιουργηθή μία άξιόλογη μελοδραματική Παράδοση, Και πρέπει νά όμολογηθή, ότι πάνω στό σοβαρά αυτά ήθικά έρείσματα, βασίσθηκε κατά την ίδρυση της ή σημερινή Έθνική Λυρική μας Σκηνή.

Πώς όμως, έσταδιοδρόμησε τό Έλληνικό Μελοδράμα επί μισόν αιώνα; Πώς έργάστηκε; Πώς κρατήθηκε στη ζωή; Ποιοί τό εξέθρεψαν και τό συντηρήσαν; Ποιές ήταν οι άτυχίες του και οι έπιτυχίες του, ή, κολλίτερα, οι θριάμβοί του; Ποιά εινε, με μία λέξη, ή Ιστορία του; Ιστορία γεμάτη άνησυχίες, προσπάθειες, μόχθους, άγώνες, πείνα, στέρηση, ένθουσιασμό, όρμη, φανατισμό; Η Ιστορία αυτή δέν γράφτηκε μέχρι σήμερα συστηματικά. Βέβαια, ό Λαυράγκας στό Απομνημονεύματά του και μερικοί άλλοι, έχουν γράψει άρκετά, αυτά όμως δέν αποτελούν την Ιστορία τού Έλλ. Μελοδράματος, πού πρέπει νά γραφή. Και πρέπει νά γραφή, γιατί με τό πάρασμο τού χρόνου, όλοι οι παλαιοί μελοδραματικοί σιγά-σιγά σκλείπουν και χάνονται οι ζωντανές πηγές.

Από τούς μελοδραματικούς της πρώτης παλαιότητας σειράς, σήμερα δέν ζή παρά μόνον ένας. Ό θαλερός άκόμη κ. Σωτήριος Χλιμνιτζας. Από τη δεύτερη σειρά ζουν οι κ. κ. Μιχαήλ Βλαχόπουλος, ό Μ. Τυκάλης, «Αλ. Κυπαρίση και κατόπιν ή σύζυγος του κ. Άρτεμις Κυπαρίση, ή κ. Σωσώ Κανδύλη, ό μάεστρος Βαλτετσιώτης, ό φρονιτής κ. Πέτρος Κούλουρης.

Άέξει, λοιπόν, ένας δικαίος έπαινος στη «Μουσική Κίνηση», ή όποία διέθεσε τις στήλες της για τό δύσκολο αυτό έργο, πού θά μείνει σάν έδωγμα για τούς νεωτέρους μά και σάν ένα μνημείο, πού θά θυμίζει πάντα τούς άραιούς (θεολογικούς, μά και σκληρούς άγώνες τών πρωτεργατών τού Έλληνικού Μελοδράματος.

Τό πρώτο Έλληνικό Μελοδράμα.

Πότε εινε τό πρώτο Έλληνικό Μελοδράμα; Είνε άνοιξη τού 1887.

Η Άθήνα δέν έπεκτείνεται πέρα από τό Θησείο, τό Μεταξουργείο, τό Όσιο Λουκά (έκει ήταν τότε τά Πατήσια), Τό Πολύγωνο, τούς Άμπελοκήπους, τό Βατραχονήσι, τη σημερινή συνοικία τού Σταδίου και την Πλάκα. Άλλά, μέσα στην περιορισμένη αυτό χώρο ζή μία νεολαία γεμάτη ζωή και δράση για ένα ώραίο

Ιβανικό, που γι αυτό πνέει ένας αναγεννητικός άνεμος. Τό Ιβανικό τής μουσικής μορφώσεως και εξέλιξεως.

Η 'Αθήνα, με τους έκλογικούς μπάφους και τις διαρκώς έναλλασσόμενες κυβερνήσεις, με τὸ περιορισμένο ἐμπόριο, τὴν καχεκτικὴ ἐκπαίδευση, τὴν Ὁμόνοια με τὸς σκληπιτζίβες καὶ κουλουτζίβες καὶ τὸ Σύνταγμα γιὰ τὸ βραδυνὸ περίπατο τοῦ καλοῦ κόσμου, δὲν ἔχει μουσικὴ κίνηση. Ἡ ἠὴν τῆς μουσικῆς ἐκδήλωση εἶναι ὁ ἀμανές, τὸ μακρόσυρτο ἐκεῖνο ἀγκομαχημένο ἐξαλαργύγισμα, ἀπὸ τὸ ὅποιο ἀντιλαλοῦσαν οἱ ταβέρνες καὶ οἱ δρόμοι τοῦ Ψυρρή, τῆς Πλάκας καὶ τοῦ Μεταξουργείου.

Παράλληλα ὅμως, με τὸν ἀμανέ, ἀκούγονται ὀλοένα καὶ περισσότερο εὐγενεῖα τετράφωνα καὶ θίφωνα τραγούδια, δικὰ μας καὶ ξένα, ποὺ τὰ τραγουδοῦν οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὄλοι παῖδια τοῦ λαοῦ, ὄλοι τεχνιτάκια διαφόρων ἐπαγγελμάτων, ἀλλὰ ὄλοι φλογισμένοι, ἀπὸ τῆ δίψα τῆς μουσικῆς.

Τὴν ἀρχὴ αὐτῆς τῆς κινήσεως τὴν κάνει ὁ ἀείμνητος Καντακουζηνός, ποὺ γι αὐτὸν πρέπει νὰ γίνῃ μεγάλο, λόγος καὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸν σκεπάζῃ ὁ πέπλος τῆς λήθης. Τὴν συνεχίζει ὁ Θ. Πολυκράτης καὶ ὁ Χ. Στρομπουλῆς. Οἱ νέοι, μόλις τελειώσουν τὸ βραδὺ τὶς δουλειές τους, τρέχουν στὸ σπίτι ἑνὸς ἀπ' αὐτοὺς καὶ μαθαίνουν νὰ τραγουδοῦν καὶ νὰ διαβάζουν μουσικῆ. Τὸ σπίτι τοῦ Πολυκράτη καὶ τοῦ Στρομπουλῆ ἀντῆχει ἀπὸ φωνῆς καὶ τραγούδια. Ἄλλὰ καὶ ἄλλες ἀντῆρες, σὲ ὅλα σπῆτια, κάνουν τὴν ἴδια ἐργασία. Κι ὅταν ἀρχίζῃ νὰ βραδιάζει, ἡ παρέα θίφει τὸ σπίτι γιὰ νὰ πάῃ στὴν ταβέρνα, ὅπου ἀποστράμουν τὸν ἀμανέ με τὰ ὄραϊτ καὶ καλὰ ἐκτελεσμένα τραγούδια τῆς. Ἄν ὁ ἀμανές κατέφωγε ὡς τὸ μισοσκότεινο ἐρημικὸ δρομάκι, ἡ παρέα τὸν κυνηγοῦσε κι ἐκεῖ. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ εἶχε κηρυχθῆ ἡ ἐξόντωσις τοῦ ἀμανέ.

Οἱ Τραγουδιστές.

Ἀπὸ τὸς νέους τραγουδιστῆς τῆς πρώτης σειρῆς καὶ τοῦς ἀμέσως κατόπιν διασώζονται τὰ παρακάτω ὄνοματα.

Γεωργίου, Σπ. Χελιώτης, Ἐμμ. Λαλαοῦνης, Βασ. Λαλαοῦνης, Πασῆς, Χλιμίντζας Σρ. Στρομπουλῆς, Δ. Τοσκάνος, Σ. Σούβρος, Μίνως Στέλιος, Ν. Γεωργαντάς, Κ. Βλαχόπουλος, Ν. Στρομπουλῆς, Γ. Πασσαλῆς, Ε. Πασαλῆς, Σ. Παπασταθόπουλος, Καπετανάκης, Μοῦρτζίνος, Χατζηλοῦκάς, Πετροζίνης, Σακελλαρίου, Ν. Μωρατῆς, Βακαρέλης, Κηρήκος, Ἄλ. Κυπαρίσης, Δ. Ρόδιος, Μ. Βλαχόπουλος, Γ. Σμπιλῆς, Σ. Μακρῆς, Χ. Καρτσεβάνης, Ν. Μεταξᾶς, ὁ μεγάλος κατόπιν Γιάννης Ἀποστόλου κι ἕνα σωρὸ ἄλλοι.

Ὅλοι με ὄραϊες φωνῆς, μεγάλη καρδιά καὶ ἀπειρίστη δρεξὴ γιὰ μάθηση.

Ἡ φιλοδοξία τους ὅμως δὲν περιορίζεται στὸ νὰ τραγουδοῦν οἱς ταβέρνες καὶ τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπεδίωκαν νὰ κάμουν καὶ τὴν ἐπίσημη ἐμφάνισή τους στὸ κοινὸ. Ἐταί, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ χωρωδία στὴν ὁποία ἀνήκε ὁ Χλιμίντζας, ἐτραγούδησε σὲ κάποια φιλανθρωπικὴ συναυλία, καὶ κατὰ τὶς Ἀπόκρυφες τοῦ 1887 ἐτραγούδησε ἕνα τραγούδι τοῦ Ν. Ἀσπελέτι καὶ πρὸς χάρις του ὅλα τὰ μέλη τῆς μουσικῆς ντυθεὶ μασκαράδες - διαβόλοι.

Ὁ Ναπολέων Ἀσπελέτι.

Ἄλλὰ πῶς οἱ νέοι αὐτοὶ ἐφθασαν νὰ φιλοδοξήσουν μὴ μελοδραματικὴ ὄργανωση!

Ἐκεῖνο τὸν χειμῶνα τοῦ 1886-87 εἶχε ἔλθει στὴν Ἀθήνα ἡ μελοδραματικὴ θίασος τοῦ Ντι Τζάρφτη, ὁ ὁποῖος ἔβασε παραστάσεις στὸ παλιὸ ἐξόλιμο θέατρο τῆς Ὁμονοίας. Στὸ θίασο αὐτὸ συμμετεῖχε κι ἕνας Ἕλληνας βαθύφωνος, ὀνόματι Ἀλάντης. Μετὰ τὸ τέλος τῶν παραστάσεων, ὁ θίασος διαλύθηκε κι ἕνας βορῶτονος Ἴταλὸς μαζὶ με τὸν Ἕλληνα Ἀλάντη ἔμειναν ἐξῶ.

Ὁ Ἀλάντης δὲν ἔργησε νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ με τοὺς τραγουδιστὰς τῆς ἐποχῆς καὶ συγκεκριμένως με τὴ χωρωδία στὴν ὁποία συμμετεῖχε ὁ Χλιμίντζας καὶ ὁ Στρομπουλῆς καὶ ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 30 φωνές.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς καθεβραδυνὲς συντροφίαις, ὁ Ἀλάντης τοὺς εἶπε, ὅτι εἶχε γνωρίσει στὴν Ἴταλία τὸν Ἕλληνα συνθέτη Ξούνδα καὶ ὅτι ἤξερε πῶς εἶχε γράψῃ ἕνα μελόδραμα: τὸν «Υποψήφιο Βουλευτῆ». Αὐτὸ ἔβασε φτερά στὰ δευτερά τῶν νέων κι ἀμέσως ἀποφάσισαν νὰ παίξουν οἱ ἴδιοι τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ ἔργο. Παῖός θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἀντίρρηση μπροστὰ σὲ τόσο θερμὸ ἐνθουσιασμό;

Γιὰ καλὴ τους τύχη, ὁ Ναπολέων Ἀσπελέτι εἶχε γυρίσει τότε ἀπὸ τὴν Ἴταλία κι ἔμεινε στὴν Ἀθήνα. Ἐτρέξαν λοιπὸν, τὸν συνήτησαν καὶ τοὺς διέτυπωσαν τὴν πρότασή τους, καὶ ὁ Ἀσπελέτι δέχτηκε πρόθυμα. Κι ἀεῖζει νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἡ τιμὴ τῆς πρώτης προσπάθειαις καὶ τῆς πρώτης διευθύνσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Μελοδραματος ἀνήκει στὸ Ναπολέοντα Ἀσπελέτι.

Ἄλλὰ χρειάζονταν τῶρα τὸ σπαρτίτο. Οἱ νέοι μας πληροφορήθησαν ὅτι στὸ Ἰπουργεῖο Παιδείας ἐργαζόταν ὁ γαιμρὸς τοῦ Ξούνδα. Ἐτρέξαν ἐκεῖ, τὸν συνήτησαν τοῦ μίλησαν γιὰ τὴν προσπάθειά τους, κι ὅστερα ἀπὸ λίγες μέρες ὁ Ξούνδας τοὺς ἔστειλε δλόκληρο τὸ σπαρτίτο τοῦ «Υποψήφιο Βουλευτῆ» χειρόγραφο! Ὅσα ὀπολειπόταν τῶρα γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ μελοδραματος, δὲν εἶχαν πιά καμμιὰ βοσκολία νὰ ἐτοιμαστοῦν. Σικηρικά, ἐνδυμασίαις κλπ. θὰ τὰ ἐφτιαχταν μόνονι τους.

ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΝΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Στὸ προσεχές.— Πῶς γίνονταν οἱ πρόβες. Πότε παραστάθηκε τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ μελόδραμα.— Ποιοὶ ἔπαιζαν τὰ κῶρια πρόσωπα.— Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Γιάννη Ἀποστόλου, κλπ.